

הוא, והיאך נמלט! (1)?

אלא' על כרחך מדובר באופן דלא גמר

דיניה, ובעי לאתווי לבי דינא, כדי לקיומי

ביה (2) "ובערת הרע מקרבך". (3)

מיעוט בעצם העשה, אלא גם באיסורי הנאה רק איסורא רביע עליה, משום המניעה שחלה בשילוח האם.

2. הר"ן הקשה, הרי עשה ולא תעשה של שילוח הקן דוחה עשה של ובערת הרע, וכתב שמצות ובערת הרע עדיפה משום שהיא חיובית, ואילו שילוח הקן תלויה בו, שאם לא ירצה לקחת הבנים פטור מלשלח, [ודחה, שלא יתכן שידחה עשה את עשה אלים שיש עמו לאו, עיי"ש]. והוכיח מכך בשיח השדה שאין חיוב שילוח אף כאשר מצא קן, אלא אם יש לו צורך בכיצים.

ובחידושי ר' מאיר שמחה יישב את קושית הר"ן, שאין המצוה לשלח את הקן ולא ליטול הבנים דוחה את העשה לבער הרע, כאשר לא יתכן לדחות איסור גול בכדי לקיים מצוות לולב, וכיון שאין יכול לשלח ולהזיק לאחרים, לפיכך אין גם איסור ליטול את האם ואת הבנים.

אמנם לכאורה, לפי המבואר בדעת הריטב"א [בהערה 1] יש לעיין, למה לא תדחה מצוות ובערת את מצוות השילוח ולמה לי ללמוד דין זה ממייעוט? וצריך לומר, שאין חיוב "ובערת" חל על הרע, אלא על כל ישראל שלא ישאר רע ביניהם, ואינו דין בציפור גופא, ולכן מצוות שילוח, שהיא בגופה, עדיפה ואינה נדחית, ולכן צריך ללמוד משלח תשלח לפטור משילוח. [אך ציפורי מצורע נדחים מפני "ובערת" כדלהלן, משום שאין דינם מגוף הציפור, וכמבואר לעיל].

ובחתם סופר [או"ח ק"ה] הקשה על מה שאמרו שחייב להביאו לבי"ד, והם אמרו [בב"ק נה] ששומר מתחייב על שהתפיס את השור לבי"ד ולא הביאו לבעליו שיכל להבריחו שלא יעמוד בדין, ומשמע שאינו חייב להביאו לדין. והעלה מכך שדין זה נאמר רק בעוף של הפקר

1. רש"י פירש קושיית הגמרא שהשאלה היא "מהיכן נמלט?". ותמהו הראשונים הרי יתכן שברח, ופירשו שקושיית הגמרא הרי פשיטא שאין לשלחו כיון שאסור בהנאה כדין שור הנסקל, ולא אמרה תורה שלח לתקלה, והריטב"א הוסיף שכל המוצאו חייב להמיתו ואינו יכול לשלחו והיינו שהמצוה להמיתו דוחה שילוחו, וכן משמע מדברי רש"י להלן [קמ. ד"ה בר קטלא] לענין ציפורי מצורע. וצריך לומר שרש"י מחלק בין דין ציפורי מצורע שהוא מחיובי הגברא ולא מדיני הציפור, ולכן אינו דוחה לא את חיוב הסקילה ולא את חיוב השילוח שהם מחיובי הציפור גופא. אך חיוב שילוח שבגופה דוחה חיוב סקילה. [וראה בנחל איתן ט"ז ז' שהוכיח כן מתוס' לעיל קטו]. ואילו הריטב"א למד שאם חיוב מיתה קדם לחיוב שילוח, אין חיוב שילוח דוחה חיוב שקדם לו, ופוקע חיוב השילוח והבנים מותרים. [וברש"י מכת"י שהובא במהרש"ל, משמע שפירש כך גם למסקנת הגמרא שעדין לא נגמר דינו, ומה שאינו משלחו הוא כי צריך להביאו לבי"ד, וגם בזה פטורו משום שלא אמרה תורה שלח לתקלה, וכבר תמהו על כך בתוס' בד"ה יצא שבזה אין חשש תקלה, כי עוד לא נאסר, ויתכן שכוונת רש"י לתקלה שיזיק ויהרוג].

ולכאורה נפקא מינה בין הפירושים לאיסור נטילת הבנים במקום שאין מצוות שילוח, שלדעת הריטב"א באיסור הנאה אין חיוב שילוח כלל, וילפינן משלח תשלח למעט שאין כלל חיוב שילוח לתקלה, וממילא מותר ליטול הבנים, [ואינו כהקדש שיש עליו חיוב שילוח, רק שההקדש מונעו, ולכן סלקא דעתא שנשאר איסור על נטילת הבנים], אולם לדעת רש"י שטעם אחד פוטר בהקדש ובהורג את הנפש, משום "שלח תשלח" ולא לתקלה, בהכרח שאינו